

© Kancelarija zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, <https://www.gov.me/kzcg>. [Prevod je objavljen na zvaničnom sajtu Vlade Crne Gore i u Službenom listu Crne Gore]

© The Office of the Representative of Montenegro before the European Court of Human Rights, <https://www.gov.me/kzcg>. [Translation already published at the official website of the Government of Montenegro and in the Official Gazette of Montenegro]

DRUGO ODJELJENJE

PREDMET BIJELIĆ protiv CRNE GORE I SRBIJE

(Predstavka br. 11890/05)

PRESUDA

STRAZBUR

28. april 2009. godine

Ova presuda je postala pravosnažna u okolnostima koje su izložene u članu 44 stav 2 Konvencije. Ona može biti predmet redaktorskih izmjena.

U predmetu Bijelić protiv Crne Gore i Srbije,

Evropski sud za ljudska prava (Drugo odjeljenje), zasijedajući u Vijeću sljedećeg sastava:

Françoise Tulkens, *Predsjednik*,
Ireneu Cabral Barreto,
Vladimiro Zagrebelsky,
Danutė Jočienė,
Dragoljub Popović,
Nona Tsotsoria,
Nebojša Vučinić, *sudije*,
i Sally Dollé, *sekretar odjeljenja*,

Nakon vijećanja bez prisustva javnosti 7. aprila 2009. godine donosi sljedeću presudu, koja je usvojena toga dana:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je predstavkom (br. 11890/05) protiv Državne zajednice Srbija i Crna Gora koju su 24. marta 2005, odnosno 31. januara 2006. godine sudu podnijele po članu 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu Konvencija) g-đa Nadežda Bijelić (u daljem tekstu prvi podnosilac predstavke), g-đa Svetlana Bijelić (u daljem tekstu drugi podnosilac predstavke) i g-đa Ljiljana Bijelić (u daljem tekstu treći podnosilac predstavke), sve državljanke Srbije.

2. Podnosioci predstavke žalili su se, naročito, na neizvršenje pravosnažnog rješenja za prinudno iseljenje i na posljedicu tog neizvršenja, tj. nemogućnost da one žive u predmetnom stanu.

3. Dana 28. novembra 2005. godine u odnosu na prvog podnosioca predstavke, i 7. februara 2006. godine, u odnosu na druga dva podnosioca predstavke, koji su naknadno priznati kao takvi, ove su pritužbe saopštene Vladi Državne zajednice Srbija i Crna Gora.

4. Dana 7. aprila 2006. godine pomenuta Vlada predala je svoje pisane komentare, a 22. maja 2006. godine podnosioci predstavke su na njih odgovorili.

5. Dana 3. juna 2006. godine Crna Gora proglasila je nezavisnost.

6. Dana 27. juna 2006. godine Sud je odlučio da obustavi razmatranje predstavke dok se ne završi pojašnjenje relevantnih pitanja (v. stavove 53-56 u tekstu ove presude).

7. Dana 9. avgusta 2007. godine, kao odgovor na pitanje Suda, podnosioci predstavke naveli su da žele da nastave postupak i protiv Crne Gore i protiv Srbije kao dvije nezavisne države.

8. Podnosioc predstavke zastupao je g-din M. Savatović, advokat iz Beograda. Vladu Crne Gore zastupao je Ministar pravde g-din M. Radović, a Vladu Srbije njen zastupnik, g-din S. Carić.

9. Dana 10. aprila 2008. godine Predsjednik Drugog odjeljenja odlučio je da ponovno dostavi predstavku u cijelosti Vladi Crne Gore, odnosno Vladi Srbije, obavještavajući ih da se, da bi se obezbjedila jasnoća, nijedan prethodni komentar koji su strane predale neće uzeti u obzir. Takođe je odlučeno da će se meritum predstavke ispitati u isto vrijeme kao i njena prihvatljivost (član 29 stav 3). Strane su odgovorile u pisanoj formi na

komentare druge strane. Uz to, dobijeni su komentari trećih lica, od Venecijanske komisije i Akcije za ljudska prava, nevladine organizacije za ljudska prava sa sjedištem u Crnoj Gori, kojima je data dozvola da intervenišu u skladu sa članom 36 stav 2 Konvencije i Pravilom 44 stav 2 (a) Poslovnika Suda. Strane su odgovorile na te komentare (Pravilo 44 stav 5).

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

10. Prvi, drugi i treći podnosilac predstavke rođeni su 1950, 1973, odnosno 1971. godine i trenutno žive u Beogradu u Srbiji.

11. Činjenice ovog predmeta, koje su iznijele strane, mogu se sumirati na sljedeći način.

A. Postupak za prinudno iseljenje

12. Prvi podnosilac predstavke, njen suprug i druga dva podnosioca predstavke bili su nosioci posebno zaštićenog stanarskog prava na stanu u Podgorici (*nosioci odnosno korisnici stanarskog prava*), u Crnoj Gori, gdje su živjeli.

13. Prvi podnosilac predstavke i njen suprug razveli su se 1989. godine i prvi podnosilac predstavke dobila je starateljstvo nad druga dva podnosioca predstavke.

14. Na dan 26. januara 1994. godine, prvi podnosilac predstavke dobila je rješenje od Osnovnog suda u Podgorici kojim se ona proglašava jedinim nosiocem posebno zaštićenog stanarskog prava na porodičnom stanu. Uz to, njen bivši muž (u daljem tekstu tuženi) dobio je nalog da isprazni stan u roku od petnaest dana od datuma kada je odluka postala konačna.

15. Dana 27. aprila 1994. godine Viši sud u Podgorici, u postupku po žalbi, potvrdio je rješenje Osnovnog suda, čime je to rješenje postalo pravosnažno.

B. Postupak izvršenja

16. S obzirom na to da tuženi nije postupio po sudskom nalogu da napusti stan, dana 31. maja 1994. godine prvi podnosilac predstavke pokrenula je formalni postupak sudskog izvršenja pred Osnovnim sudom.

17. Nalog za izvršenje izdat je istog datuma.

18. Dana 8. jula 1994. godine sudski izvršitelj pokušao je prinudno da iseli tuženog zajedno sa njegovom suprugom i maloljetnom djecom ali je sudsko izvršenje bilo prekinuto pošto je on prijetio da će upotrijebiti silu.

19. Dana 14. jula 1994. godine ponovo su pokušali, ovoga puta uz pomoć policije, ali navodno je planirano prinudno iseljenje prekinuto iz istog razloga.

20. 15. jula 1994. godine prvi podnosilac predstavke kupila je stan i postala njegov vlasnik.

21. Dana 26. oktobra 1994. godine, sudski izvršitelj i policija ponovo nisu uspjeli da prinudno isele tuženog koji je uporno prijetio prvom podnosiocu predstavke u njihovom prisustvu i kod sebe imao oružje. Izgleda da je u tom trenutku u stanu bilo još oružja,

municije, pa čak i bomba. Policija je tuženog privela u stanicu ali ga i oslobodila ubrzo nakon toga bez krivične prijave.

22. Dana 28. novembra 1994. godine i 16. marta 1995. godine nisu uspjela još dva zakazana prinudna iseljenja, ovog drugog puta zbog zahtjeva tuženog “za socijalnu pomoć” za svoju maloljetnu djecu.

23. Dana 23. oktobra 1995. godine prvi podnosilac predstavke poklonila je stan drugom i trećem podnosiocu predstavke.

24. Dana 3. juna 1996. godine, odnosno 1. avgusta 1996. godine nisu uspjela još dva zakazana prinudna iseljenja.

25. Dana 3. juna 1998. godine Ministarstvo pravde obavijestilo je prvog podnosioca predstavke da se Osnovni sud obavezao da izvrši rješenje za prinudno iseljenje do kraja mjeseca.

26. Dana 27. oktobra 1998. godine i 1. novembra 1999. godine još dva zakazana iseljenja nisu uspjela.

7. U međuvremenu, 13. avgusta 1999. godine, *Direkcija za nekretnine* izdala je formalnu odluku kojom priznaje drugog i trećeg podnosioca predstavke kao nove vlasnike predmetnog stana.

28. U martu 2004. godine došlo je do još jednog pokušaja prinudnog iseljenja koji nije uspio. U prisustvu policajaca, vatrogasaca, hitne pomoći, sudskih izvršitelja i same sudije za izvršenje, i u prisustvu njegove supruge i njihove djece, tuženi je prijetio da će podići u vazduh čitav stan. Njihovi susjedi takođe su se izgleda protivili iseljenju, a neki od njih su navodno otišli tako daleko da su se čak i fizički suprotstavljali policiji.

29. Tokom godina prvi podnosilac predstavke žalila se mnogim državnim organima na neizvršenje presude koja je donesena u njenu korist, ali bez uspjeha.

30. Dana 9. februara 2006. godine još jedno zakazano prinudno izvršenje nije uspjelo jer je tuženi prijetio da će prije “proliti krv” nego što će dozvoliti da ga prinudno iseše.

31. Dana 5. maja 2006. godine odnosno 31. januara 2007. godine, sudija za izvršenje poslala je dopis Ministarstvu unutrašnjih poslova tražeći pomoć.

32. Dana 15. februara 2007. godine, na sastanku sa policijom sudiji za izvršenje rečeno je da je predmetno prinudno iseljenje preopasno za sprovođenje, da bi tuženi mogao da digne u vazduh čitav objekat pomoću uređaja za daljinsko aktiviranje eksploziva i da sami policajci nisu opremljeni da rješavaju situacije ovakve vrste. Policija je zato predložila da se podnosiocima predstavke obezbijedi drugi stan umjesto predmetnog stana.

33. Dana 19. novembra 2007. godine sudija za izvršenje zahtjevala je od Ministarstva pravde da obezbijedi onu vrstu policijske pomoći koja je potrebna za konačno iseljenje tuženog.

C. Ostale relevantne činjenice

34. Dana 26. marta 2004. godine drugi podnosilac predstavke, u svoje ime i u ime trećeg podnosioca predstavke ovlastio je prvog podnosioca predstavke da proda predmetni stan.

35. Dana 30. januara 2006. godine drugi i treći podnosilac predstavke ovlastili su prvog podnosioca predstavke, između ostalog, da ih zastupa u postupku izvršenja.

36. Podnosioci predstavke tvrde da su ugovor o poklonu iz 1995. godine (pogledati stav 23 u tekstu ove presude) i navedena ovlašćenja predati sudu za izvršenje. Prvi

podnosilac predstavke zbog toga je bio zakonski zastupnik drugog i trećeg podnosioca predstavke u izvršnom postupku.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

A. Ustavna povelja Državne zajednice Srbija i Crna Gora; objavljena u Službenom listu Srbije i Crne Gore br. 1/03

37. Relevantne odredbe Povelje glase:

Član 9 st. 1 i 3

Države članice uređuju, obezbeđuju i štite ljudska i manjinska prava i građanske slobode na svojoj teritoriji.

...

(Državna zajednica)... Srbija i Crna Gora prati ostvarivanje ljudskih i manjinskih prava i građanskih sloboda i obezbeđuje njihovu zaštitu, u slučaju kada ta zaštita nije obezbeđena u državama članicama.

Član 60 st. 4 i 5

U slučaju istupanja države Crne Gore iz državne zajednice Srbija i Crna Gora, međunarodni dokumenti koji se odnose na Saveznu Republiku Jugoslaviju, posebno Rezolucija 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, odnosili bi se i važili ... za državu Srbiju, kao sledbenika.

Država članica koja (istupi) ne nasleđuje pravo na međunarodno-pravni subjektivitet, a sva sporna pitanja posebno se regulišu između države-sledbenika i osamostaljene države.

B. Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama državne zajednice Srbija i Crna Gora; objavljena u Službenom listu Srbije i Crne Gore br. 6/03)

38. Relevantne odredbe ove Povelje glase:

Član 2 stav 3

Ljudska i manjinska prava zajamčena ovom poveljom neposredno se uređuju, obezbeđuju i štite ustavima, zakonima i politikom država Članica.

C. Stav koji je 26. jula 2006. godine donio Vrhovni sud Crne Gore (Pravni stav Vrhovnog suda Republike Crne Gore; SU VI br. 38/2006)

Relevantni dio ovog Pravnog stava glasi:

„Domaći pravni sistem ne poznaje pravni lijek zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, pa sudovi u Republici Crnoj Gori nijesu ovlašćeni da odlučuju o zahtjevu za naknadu nematerijalne štete zbog povrede ovog prava. Zbog toga, svako ko smatra da mu je povrijeđeno ovo pravo može podnijeti predstavku Evropskom sudu za ljudska prava i to u roku od šest mjeseci od dana kada je donijeta pravosnažna presuda domaćeg suda.

[Kada se od njih zahtijeva da odlučuju u sporovima za naknadu štete iz prethodnog teksta] ... sudovi u Republici Crnoj Gori ... treba da se oglase nenadležnim ... i odbace tužbu (u skladu sa članom 19 stav 3 Zakon parničnom postupku).”

D. Ustav Crne Gore iz 2007. godine (Ustav Crne Gore; objavljen u Službenom listu Crne Gore, br. 1/07)

40. Relevantne odredbe Ustava glase:

Član 149

“Ustavni sud ...

3) ... [odlučuje o] ... ustavnoj žalbi ... [uloženoj zbog navodne] ... povrede ljudskih prava i sloboda zajamčenih Ustavom, nakon iscrpljivanja svih djelotvornih pravnih sredstava...”

41. Ovaj Ustav stupio je na snagu 22. oktobra 2007. godine.

E. Ustavni zakon za sprovođenje Ustava Crne Gore; objavljen u Službenom listu Crne Gore, br. 1/07, 9/08 i 4/09)

42. Relevantne odredbe ovog Zakona glase:

Član 5

Odredbe međunarodnih ugovora o ljudskim pravima i slobodama, kojima je Crna Gora pristupila prije 3. juna 2006. godine, primjenjivaće se na pravne odnose nastale nakon potpisivanja.

43. I ovaj je Zakon stupio na snagu 22. oktobra 2007. godine

F. Zakon o Ustavnom sudu Crne Gore; objavljen u Službenom listu Crne Gore, br. 64/08)

44. U članovima 48-59 detaljnije se propisuje postupak po ustavnoj žalbi.

45. Ovaj Zakon stupio je na snagu u novembru 2008. godine.

G. Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku; objavljen u Službenom listu Crne Gore, br. 11/07)

46. U ovom se Zakonu predviđa, pod određenim okolnostima, mogućnost da se ubrza sudski postupak koji dugo traje, kao i mogućnost da se stranci zbog toga dodijeli nadoknada.

47. U članu 44, naročito, propisuje se da se ovaj Zakon primjenjuje retroaktivno na sve postupke koji su pokrenuti nakon 3. marta 2004. godine, ali da će se uzeti u obzir i trajanje sudskog postupka prije tog datuma.

48. Ovaj Zakon stupio je na snagu 21. decembra 2007. godine, ali u njemu se ne pominju predstavke koje se odnose na dugo trajanje postupka koje su već predate Sudu.

H. Zakon o policiji; objavljen u Službenom listu RCG, br. 28/05)

49. Po članu 7 stav 1 policija je obavezna da pruža pomoć drugim državnim organima u postupku izvršenja njihovih odluka ako se u tom postupku pruža fizički otpor ili se takav otpor može očekivati.

I. Zakon o izvršnom postupku; objavljen u Službenom listu Savezne Republike Jugoslavije, br. 28/00, 73/00 i 71/01)

50. Član 4 stav 1 predviđa da je sud u postupku izvršenja dužan da postupa hitno.

51. Shodno članu 47, ukoliko je potrebno, sudski izvršitelj može zatražiti pomoć policije; ako policija ne pruži takvu pomoć, sud koji je nadležan za izvršenje dužan je da o tome obavijesti ministra unutrašnjih poslova, vladu ili nadležno skupštinsko tijelo.

52. I na kraju, član 23 stav 1 predviđa da se izvršni postupak sprovodi i na predlog lica koje u izvršnoj ispravi nije označeno kao povjerilac, ako ono "javnom ili po zakonu ovjerenom ispravom" može da dokaže da je predmetno potraživanje na njega naknadno prenio prvobitni povjerilac.

III. STATUS BIVŠE DRŽAVNE ZAJEDNICE SRBIJA I CRNA GORA, KAO I STATUS SRBIJE, ODNOSNO STATUS CRNE GORE U ODNOSU NA KONVENCIJU NAKON PROGLAŠENJA NEZAVISNOSTI CRNE GORE

53. Dana 3. marta 2004. godine Konvencija i član 1 Protokola br. 1 stupili su na snagu za Državnu zajednicu Srbija i Crna Gora.

54. Dana 3. juna 2006. godine Skupština Crne Gore usvojila je Deklaraciju nezavisne Crne Gore.

55. Dana 14. juna 2006. godine Komitet ministara Savjeta Evrope između ostalog konstatovao je sljedeće:

„1. ... Republika Srbija nastavlja članstvo u Savjetu Evrope koje je do sada imala ... [državna zajednica] ... Srbija i Crna Gora, i preuzima sve pripadajuće obaveze;

2. ... Republika Srbija nastavlja članstvo [državne zajednice] Srbije i Crne Gore u Savjetu Evrope od 3. juna 2006;

...

4. ... Republika Srbija bila je ili potpisnica ili strana ugovornica konvencija Savjeta Evrope iz dodatka ... čija je potpisnica ili strana ugovornica bila [državna zajednica] Srbija i Crna Gora [, uključujući Evropsku konvenciju o ljudskim pravima];

...”

56. I na kraju, dana 7. i 9. maja 2007. godine Komitet ministara odlučio je, između ostalog:

„2 ... a. ... Republika Crna Gora ima se smatrati za stranu ugovornicu Evropske konvencije o ljudskim pravima i njenih Protokola br. 1, 4, 6, 7, 12, 13 i 14 od 6. juna 2006; ...”

IV. STATUT SAVJETA EVROPE

57. Relevantne odredbe Statuta glase:

Član 4

“Komitet ministara može da pozove svaku evropsku državu koja se smatra sposobnom i spremnom da ispunjava odredbe člana 3 da postane članica Savjeta Evrope. Svaka tako pozvana država postaje članica nakon što se kod Generalnog sekretara u njeno ime deponuju instrumenti pristupanja ovom Statutu.

Član 16

“U skladu sa odredbama čl. 24, 28, 30, 32, 33 i 35 koji se odnose na ovlašćenja Konsultativne skupštine, Komitet ministara odlučuje sa obavezujućim dejstvom o svim pitanjima koja se odnose na unutrašnju organizaciju Savjeta Evrope. Za te svrhe Komitet ministara usvaja potrebne finansijske i administrativne aranžmane.”

V. KOMITET UJEDINJENIH NACIJA ZA LJUDSKA PRAVA

58. Komitet za ljudska prava jasno je istakao, u kontekstu obaveza po Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima, da osnovna prava koja se štite međunarodnim ugovorima “pripadaju narodu koji živi na teritoriji države potpisnice”. Naročito “kada se ljudima pruža zaštita prava po ovom Paktu, ta zaštita prenosi se sa teritorijom i nastavlja da pripada njima, bez obzira na promjene u vlasti države potpisnice, uključujući i razdruživanje u više država ili sukcesiju” (Opšti komentar broj 26: Nastavak obaveza: 08/12/97, CCPR/C/21/Rev.1/Add. 8/ Rev.1).

PRAVO

59. Podnosioci predstavke žalili su se na neizvršenje konačne odluke koju je donio Osnovni sud 26. januara 1994. godine, kao i na njihovu nemogućnost da žive u stanu koji je bio predmet parnice, što je bila posljedica neizvršenja te odluke.

60. Sud je dostavio ove pritužbe po članu 6 stav 1 i 8 Konvencije i po članu 1 Protokola br. 1, čiji relevantni dijelovi glase:

Član 6 stav 1

“Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ... ima pravo na pravičnu ... raspravu ... pred ... sudom...”

Član 8

“Svako ima pravo na poštovanje svog ... doma ...

“Javne vlasti neće se miješati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbjednosti, javne bezbjednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

Član 1 Protokola br. 1

“Svako fizičko i pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utiču na pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulisala korišćenje imovine u skladu s opštim interesima ili da bi obezbijedila naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni.”

I. USKLAĐENOST PREDSTAVKE SA KONVENCIJOM

61. Kako je ranije u tekstu navedeno, nakon što je Crna Gora proglasila nezavisnost, podnosioci predstavke konstatovali su da žele da nastave sa postupkom i protiv Crne Gore i protiv Srbije, kao dvije nezavisne države. Predsjednik Drugog odjeljenja, zbog toga je odlučio da predstavku ponovo dostavi obijema vladama. Jedno od pitanja koja su im postavljena glasi: „Koja bi se država, Crna Gora ili Srbija, mogla smatrati odgovornom za sporno nečinjenje nadležnih organa u periodu od 3. marta 2004. godine do 5. juna 2006. godine?“ (v. stavove 53 – 56 ranije u tekstu)

A. Podnesci strana

1. Vlada Srbije

62. Vlada Srbije najprije je konstatovala da je svaka republika članica Državne zajednice Srbija i Crna Gora imala obavezu da štiti ljudska prava na svojoj teritoriji (v. stav 37, član 9 ranije u ovom tekstu). Zatim, sam sporni postupak izvršenja vodili su isključivo nadležni organi Crne Gore. Treće, iako je jedini sljedbenik Državne zajednice Srbija i Crna Gora (v. stav 37, član 60 ranije u ovom tekstu), Srbija se ne može smatrati odgovornom za kršenja Konvencije koja su nastupila u Crnoj Gori prije proglašenja nezavisnosti Crne Gore. I na kraju, od Srbije se nije moglo realno očekivati, u okviru značenja člana 46 Konvencije, da sprovede bilo pojedinačnu bilo opštu mjeru na teritoriji druge države. U svjetlu svega navedenog, Vlada Srbije zaključila je da u odnosu na Srbiju predstavka neusklađena *ratione personae* i ustvrdila da bi, ako bi se smatralo drugačije, to bilo u suprotnosti sa univerzalnim principima međunarodnog prava.

2. Vlada Crne Gore

63. Vlada Crne Gore “podržala je konstatacije koje je sudu iznijela” Vlada Srbije “u odnosu na pitanje (sukcesije u odnosu na)... izvršenje (predmetne) presude...”. Uz to, Vlada se pozvala na član 5 Ustavnog zakona za sprovođenje Ustava Crne Gore (v. stav 42 ranije u ovom tekstu).

3. Podnosioci predstavke

64. Podnosioci predstavke ponovo su potvrdili da i Crna Gora i Srbija treba da se smatraju odgovornima za neizvršenje predmetne presude. Crna Gora zbog činjenice da se izvršni postupak odvijao pred nadležnim organima Crne Gore, a Srbija zato što je jedini nasljednik Državne zajednice Srbija i Crna Gora.

4. Intervencije trećih lica

(a) Evropska komisija za demokratiju putem prava (“Venecijanska komisija”)

65. U svom pisanom mišljenju (usvojenom na 76. plenarnom zasijedanju održanom 17. i 18. oktobra 2008. godine, CDL-AD (2008), Venecijanska komisija ustvrdila je da bi

se unaprijedila zaštita evropskih ljudskih prava i da bi bilo u skladu sa ranijom praksom Suda ako bi Sud sada smatrao Crnu Goru odgovornom za kršenja prava podnosilaca predstavke zagwarantovanih Konvencijom koja su izazvali nadležni organi Crne Gore u periodu između 3. marta 2004. godine i 5. juna 2006. godine. Po mišljenju Venecijanske komisije, nema poteškoća u međunarodnom ili ustavnom pravu koje bi trebalo da dovedu Sud do drugačijeg zaključka. Shodno tome, Venecijanska komisija nije smatrala da je nužno da se od Komiteta ministara Savjeta Evrope traži da izmijeni svoju odluku iz maja mjeseca 2007. godine.

(b) Akcija za ljudska prava

66. U svojim pisanim podnescima, Akcija za ljudska prava tvrdila je da Crnu Goru treba smatrati odgovornom za bilo koje i za sva kršenja Konvencije i/ili Protokola uz nju koja su počinili njeni nadležni organi od 3. marta 2004. godine kada su ti instrumenti stupili na snagu za Državnu zajednicu Srbija i Crna Gora. Da bi potkrijepili ovaj argument oni su se pozvali na praktična pitanja, domaći i međunarodni kontekst proglašenja nezavisnosti Crne Gore, kao i na praksu samog Suda u odnosu na slična pitanja koja su uslijedila nakon odvajanja Češke i Slovačke.

B. Ocjena Suda

67. Sud navodi na samom početku da Komitet ministara ima ovlašćenja po članovima 4 i 16 Statuta Savjeta Evrope da pozove državu da se pridruži Savjetu Evrope, a i da odlučuje o “svim pitanjima u vezi sa ... unutrašnjom organizacijom i uređenjem ... (Savjeta) (v. stav 57 ranije u tekstu). Sud, međutim, bez obzira na član 54 Konvencije ima isključivu nadležnost po članu 32 Konvencije da odlučuje o svim pitanjima koja se tiču “tumačenja i primjene Konvencije”, uključujući i pitanja koja se tiču vremenske nadležnosti i/ili usklađenosti *ratione personae*.

68. Sa ovim na umu i uz događaje o kojima je detaljno bilo riječi u stavovima 53 – 56, Sud u odnosu na ovaj predmet, primjećuje sljedeće:

(i) jedino razumno tumačenje člana 5 Ustavnog zakona za sprovođenje Ustava Crne Gore (v. stav 42 ove Presude), formulacije iz člana 44 Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku Crne Gore (v. st. 46 – 48 ove Presude) i uistinu napomena same Vlade Crne Gore, ukazivala bi na to da treba smatrati da Crnu Goru obavezuje Konvencija, kao i protokoli uz Konvenciju, od 3. marta 2004, što je datum kada su ti instrumenti stupili na snagu za Državnu zajednicu Srbija i Crna Gora;

(ii) Komitet ministara sam je prihvatio, navodno radi ranije ratifikacije Konvencije od strane Državne zajednice Srbija i Crna Gora, da nije neophodno da Crna Gora deponuje svoju formalnu ratifikaciju Konvencije;

(iii) iako okolnosti stvaranja Češke i Slovačke kao zasebnih država, sasvim jasno nisu identične slučaju Srbije i Crne Gore, reagovanje Suda u toj situaciji ipak je relevantno: naime, bez obzira na činjenicu da su Češka i Slovačka kao republike savezne države bile potpisnice Konvencije od 18. marta 1992. godine i da ih je 30. juna 1993. godine Komitet ministara primio kao dvije nove države u Savjet Evrope i odlučio da će se smatrati da su one pristupile Konvenciji retroaktivno sa stupanjem na snagu od datuma njihove nezavisnosti 1. januara 1993. godine, praksa Suda je da operativnim datumom u slučajevima kada se nastavi kršenje do koga je došlo prije stvaranje dvije nezavisne države smatra 18. mart 1992. godine a ne 1. januar 1993. godine (v. na primjer, *Konečný*

protiv Češke Republike, br. 47269/99, 64656/01 i 65002/01, stav 62, 26. oktobar 2004. godine).

69. U svjetlu gore navedenoga, a s obzirom na praktične uslove propisane članom 46 Konvencije, kao i principa da osnovna prava koja su zaštićena međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima treba uistinu da pripadaju pojedincima koji žive na teritoriji dotične države potpisnice, bez obzira na njen kasniji raspad ili sukcesiju (v. *mutatis mutandis*, stav 58 ove Presude), Sud je mišljenja da treba smatrati da su i Konvencija i Protokol br. 1 bili stalno na snazi u odnosu na Crnu Goru od 3. marta 2004. godine, između 3. marta 2004. godine i 5. juna 2006. godine, kao i nakon toga (v. stavove 53 – 56 ranije u tekstu ove Presude).

70. I na kraju, s obzirom na činjenicu da je sporni postupak bio isključivo u nadležnosti nadležnih organa Crne Gore, Sud, ne prejudicirajući meritum predmeta, smatra da su pritužbe podnosioca predstavke u odnosu na Crnu Goru usklađene *ratione personae* sa odredbama Konvencije i Protokola br. 1 uz Konvenciju. Iz istog razloga, međutim, njihove pritužbe u odnosu na Srbiju nisu usklađene *ratione personae* u smislu značenja člana 35 stav 3 i moraju se odbaciti prema članu 35 stav 4 Konvencije.

II. NAVODNA KRŠENJA ČLANA 1 PROTOKOLA BR. 1

A. Prihvatljivost

1. U odnosu na prvog podnosioca predstavke

71. Po mišljenju Suda, iako Vlada Crne Gore u ovom pogledu nije uložila prigovor na nadležnost Suda *ratione personae*, status žrtve u slučaju prvog podnosioca predstavke ipak zahtjeva da se to razmotri (v. *mutatis mutandis*, *Blečić protiv Hrvatske* (GC), br. 59532/00, stav 67, ECHR 2006- ...). Sud stoga napominje da je 23. oktobra 1995. godine prvi podnosilac predstavke prenio vlasništvo nad predmetnim stanom na drugog i trećeg podnosioca predstavke (v. stav 23 ove Presude) i zaključuje da je pritužba prvog podnosioca predstavke u odnosu na Crnu Goru neusaglašena *ratione personae* sa odredbama člana 1 Protokola br. 1 (v. *mutatis mutandis*, *Kuljanin protiv Hrvatske* (dec.), br. 77627/01, 3. jun 2004. godine).

2. U odnosu na drugog i trećeg podnosioca predstavke

(a) Usklađenost *ratione personae*

72. Sud dalje smatra da mora, takođe, na svoju inicijativu, ispitati pritužbe drugog i trećeg podnosioca predstavke *ratione personae* i navodi da su ova dva podnosioca predstavke vlasnici predmetnog stana od 23. oktobra 1995. godine, i zbog toga, bez prejudiciranja merituma predmeta, njihove pritužbe u odnosu na Crnu Goru jesu kompatibilne *ratione personae* sa članom 1 Protokola br. 1 (v. *mutatis mutandis*, *Marčić i ostali protiv Srbije*, br. 17556/05, stav 49, 30. oktobar 2007. godine).

(b) Iscrpljeni domaći pravni lijekovi

73. Vlada Crne Gore ustvrdila je da drugi i treći podnosilac predstavke nisu iscrpli sve djelotvorne pravne lijekove. Naročito, nisu uložili žalbu kod Ustavnog suda (v. stav 40

ove Presude) i iskoristili novousvojeni Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku (v. st. 46 – 48 ove Presude).

74. Podnosioci predstavke osporili su djelotvornost ovih pravnih lijekova, naročito u svjetlu činjenice da su oni uvedeni mnogo vremena nakon što je njihova predstavka predata ovom Sudu.

75. Sud ponavlja da, po članu 35 stav 1 Konvencije, on može da se bavi nekom predstavkom samo kada su iscrpljeni svi domaći pravni lijekovi i podsjeća da je obaveza Vlade koja tvrdi da djelotvorni pravni lijekovi nisu iscrpljeni da uvjeri sud da je pravni lijek o kome je riječ bio djelotvoran, dostupan i teoretski i u praksi u relevantno vrijeme (v. između osalog, *Vernillo protiv Francuske*, presuda od 20. februara 1991. godine, Serija A br. 198, str. 11–12, stav 27, i *Dalia protiv Francuske*, presuda od 19. februara 1998. godine, *Izveštaji* 1998-I, str. 87-88, stav 38).

76. U ovom predmetu, sporni postupak izvršenja već je bio u toku u okviru domaćeg prava više od trinaest godina prije nego što je na snagu stupio zakon koji se pominje u stavu 73 ove presude. Nadalje, ovaj postupak je trenutno još uvijek u toku i Vlada Crne Gore nije pružila informacije o sudskoj praksi kojima bi se dokazalo da se predmetni pravni lijekovi mogu smatrati djelotvornima u predmetu kao što je ovaj. Sud smatra, stoga, da bi bilo nesrazmjerno sada tražiti da drugi i treći podnosilac predstavke pokušaju da iskoriste te pravne lijekove (v. *mutatis mutandis*, *Parizov protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* br. 14258/03, stav 46, 7. februar 2008. godine).

77. Slijedi da prigovori Vlade Crne Gore moraju biti odbijeni.

(c) Zaključak

78. Sud navodi da pritužbe prvog i drugog podnosioca predstavke u odnosu na Crnu Goru nisu očigledno neosnovane po značenju člana 35 stav 3 Konvencije. Sud dalje navodi da te pritužbe nisu neprihvatljive ni po bilo kom drugom osnovu. Zbog toga one moraju da se proglase prihvatljivima.

B. Meritum u odnosu na drugog i trećeg podnosioca predstavke

79. Podnosioci predstavke ponovo su potvrdili svoje pritužbe, a Vlada Crne Gore ustvrdila je da se čine naponi da se predmetna presuda izvrši.

80. Članom 1 Protokola br. 1 garantuje se, između ostalog, pravo na imovinu, koje obuhvata pravo na neometano uživanje svoje imovine, kao i pravo raspolaganja svojom imovinom (v. mnoge izvore, a naročito *Marckx protiv Belgije*, 13. jun 1979. godine, stav 63, serija A br. 31)

81. Po članu 1 Konvencije, svaka strana ugovornica “garantuje svakome u svojoj nadležnosti prava i slobode određene u Konvenciji”. Obavljanje ove opšte dužnosti može da sadrži pozitivne obaveze koje su sadržane u obezbjeđivanju djelotvornog ostvarivanja prava koja se garantuju Konvencijom.

82. U kontekstu člana 1 Protokola br. 1, te pozitivne obaveze mogu da znače da Država mora da preduzme mjere neophodne da se zaštiti pravo na imovinu (v. na primjer, *Broniowski protiv Poljske* [GC], br. 31443/96, stav 143, ECHR 2004-V), naročito kada postoji direktna veza između mjera za koje podnosilac može legitimno da očekuje da ih nadležni organi preduzmu i djelotvornog uživanja njegove ili njene imovine (v. *Öneryıldız protiv Turske* [GC], br. 48939/99, stav 134, ECHR 2004-XII).

83. Stoga je dužnost države da upotrijebi sva raspoloživa pravna sredstva koja su joj na raspolaganju da bi izvršila pravosnažnu sudsku odluku, bez obzira na činjenicu da je ona donesena protiv privatnog lica, kao i da obezbijedi da se pravilno postupi po svim relevantnim postupcima u domaćem pravu (v. *mutatis mutandis*, *Marčić i ostali protiv Srbije*, citiran ranije u tekstu ove Presude, stav 56).

84. Što se tiče ovog predmeta, Sud najprije napominje da nemogućnost drugog i trećeg podnosioca predstavke da isele tuženoga iz predmetnog stana predstavlja zadiranje u njihova imovinska prava (v. stav 80 u tekstu ove Presude). Drugo, predmetna presuda postala je pravosnažna do 27. aprila 1994. godine (v. stavove 15 i 16 u tekstu ove Presude), njeno izvršenje bilo je potvrđeno 31. maja 1994. godine (v. stavove 16 i 17 u tekstu ove Presude), a Protokol br. 1 stupio je na snagu u odnosu na Crnu Goru 3. marta 2004. godine (v. stav 69 u tekstu ove Presude), što znači da je sporno neizvršenje u nadležnosti Suda *ratione temporis* već gotovo pet godina, a prije toga je već proteklo deset godina. I na kraju, ali najznačajnije, sama policija je priznala da oni nisu u mogućnosti da ispune svoju zakonsku dužnost (v. stavove 32, 49 i 51 u tekstu ove Presude), što je na kraju prouzrokovalo predmetno kašnjenje u izvršenju.

85. U svjetlu gore navedenog Sud je mišljenja da nadležni organi Crne Gore nisu ispunili svoju pozitivnu obavezu, u okviru značenja člana 1 Protokola br. 1 da izvrše presudu od 31. maja 1994. godine. Shodno tome, utvrđeno je da je došlo do kršenja navedene odredbe.

III. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 6 STAV 1 KONVENCIJE

A. U odnosu na prvog podnosioca predstavke

86. Sud napominje da, od oktobra 1995. godine, prvi podnosilac predstavke nije bio ni nosilac posebno zaštićenog stanarskog prava (*korisnik stanarskog prava*) niti vlasnik predmetnog stana (v. stav 23 u tekstu ove Presude). Nadalje, 30. januara 2006. godine drugi i treći podnosilac predstavke ovlastili su prvog podnosioca predstavke da ih zastupa u spornom postupku (v. stav 35 u tekstu ove Presude). I na kraju, to nikada nije bio zaseban predmet pred samim sudom za izvršenje i zbog toga se može smatrati da su drugi i treći podnosilac predstavke implicitno preuzeli ulogu povjerilaca u ime prvog podnosioca predstavke (pogledati stav 52 u tekstu ove Presude).

87. Slijedi da je pritužba prvog podnosioca predstavke u odnosu na Crnu Goru neusklađena *ratione personae* sa odredbama Konvencije i da mora stoga da bude odbačena po članu 35 stav 3 I 4 (v. *Kuljanin protiv Hrvatske* (dec.), citirana ranije u tekstu).

B. U odnosu na drugog i trećeg podnosioca predstavke

88. Uzevši u obzir svoje nalaze u vezi sa članom 1 Protokola br. 1 i činjenicu da je upravo neizvršenje suština pritužbi podnosilaca predstavke, Sud smatra da, iako je pritužba prihvatljiva, nije nužno da se zasebno razmatra meritum pitanja da li je u ovom predmetu takođe došlo do kršenja člana 6 stav 1 (v. *mutatis mutandis*, *Davidescu protiv Rumunije*, br. 2252/02, stav 57, 16. novembar 2006. godine).

IV. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 8 KONVENCIJE

89. Sud se u vezi sa pojmom dom poziva na svoju sudsku praksu. U predmetu *Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (presuda od 24. novembra 1986. godine, Serija A broj 109), Sud je bio mišljenja da podnosioci predstavke koji su bili vlasnici ali nisu živjeli u svojoj kući devetnaest godina, mogu tu kuću da nazovu svojim “domom” u okviru značenja člana 8 Konvencije. Razlog za to je činjenica da su, uprkos dužini njihovog odsustvovanja, oni uvijek imali namjeru da se vrate i zadržali su dovoljno kontinuiranih veza sa imovinom. Štaviše, u predmetu *Menteş i ostali protiv Turske* (presuda od 28. novembra 1997. godine, stav 73, *Izveštaji o presudama i odlukama 1997-VIII*), pojašnjeno je da nije potrebno da podnosilac predstavke bude vlasnik stana niti čak da njegovo prisustvo u tom stanu bude trajno da bi mogao da ga smatra “domom”, uz uslov da je pojedinac živio u njemu “u značajnim vremenskim periodima tokom godine” i da je imao “jake porodične veze” sa tim prostorom.

90. Međutim, u ovom predmetu, Sud primjećuje da je 26. marta 2004. godine drugi podnosilac predstavke, u svoje ime i u ime trećeg podnosioca predstavke, ovlastio prvog podnosioca predstavke da proda predmetni stan (v. stav 34 u tekstu ove Presude). Slijedi da bar od tog vremena podnosioci predstavke, koji su sada izgleda stanovnici Beograda, sasvim jasno nisu imali namjeru da se vrate da žive u predmetnom stanu. Tako su one presjekle porodične veze sa imovinom. Shodno tome, Sud je mišljenja da u vrijeme kada su podnosioci predstavke svoj predmet predali Sudu, predmetna imovina više nije mogla da se smatra njihovim “domom” u smislu člana 8. Sud stoga smatra da pritužbe podnosioca predstavke u odnosu na Crnu Goru moraju biti odbačene kao nespojive *ratione materiae* sa Konvencijom, po članu 35 stav 3 i stav 4.

V. PRIMJENA ČLANOVA 41 i 46 KONVENCIJE

91. Članovi 41 i 46 glase:

Član 41

“Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo djelimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.”

Član 46

“1. Visoke strane ugovornice preuzimaju obavezu da se povinuju pravosnažnoj presudi Suda u svakom predmetu u kome su stranke.

2. Pravosnažna presuda Suda se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda njeno izvršenje.”

A. Naknada štete

92. Podnosioci predstavke tražili su 97.200 eura (EUR) na ime naknade materijalne i nematerijalne štete.

93. Vlada Crne Gore nije dala komentar u odnosu na taj zahtjev.

94. Sud smatra da su drugi i treći podnosilac predstavke u ovom predmetu sasvim sigurno pretrpjeli određenu nematerijalnu štetu, i zato njima zajedno dosuđuje sumu od 4.500 eura (EUR). Uz to Vlada Crne Gore mora da obezbijedi odgovarajućim sredstvima brzo izvršenje pravosnažne presude koju je donio Osnovni sud 26. januara 1994. godine (v. *mutatis mutandis*, *Ilić protiv Srbije*, br. 30132/04, staš 112, 9. oktobar 2007. godine).

95. Ukoliko Vlada Crne Gore ne izvrši navedenu odluku donesenu na nivou Crne Gore, u roku od tri mjeseca od datuma kada ova presuda postane pravosnažna, tada Vlada treba da isplati drugom i trećem podnosiocu predstavke zajedno, ukupnu sumu od 92.000 EUR, umjesto manje dosuđene sume od 4.500 EUR koja je navedena u prethodnom stavu (v. *mutatis mutandis*, *Papamichalopoulos i ostali protiv Grčke* (član 50), 31. oktobar 1995. godine, Serija A br. 330-B). Sud je ovako odlučio zarad pravičnosti, u svjetlu veoma specifičnih okolnosti ovog predmeta, i činjenice da sama Vlada Crne Gore nije komentarisala zahtjev podnosioca predstavke u vezi naknade štete (v. *mutatis mutandis*, *Jasar protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* br. 69908/01, stav 71, 15. februar 2007. godine).

B. Troškovi i izdaci

96. Podnosioci predstavke takođe su tražili 4.500 EUR za troškove i izdatke koje su pretrpjeli pred Sudom.

97. Vlada Crne Gore nije dala komentar u vezi sa tim.

98. Prema sudskoj praksi Suda, podnosilac predstavke ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u onoj mjeri u kojoj se pokaže da ih je podnosilac stvarno imao i da su bili neophodni, a i razumni po pitanju iznosa (v. na primjer, *Iatridis protiv Grčke* (pravično zadovoljenje) [GC], br. 31107/96, stav 54, ECHR 2000-XI).

99. U ovom predmetu, razmotrivši dokumente koje je imao u svom posjedu i imajući u vidu gore pomenute kriterijume, kao i činjenicu da su podnosioci predstavke već dobili 850 EUR u okviru programa Savjeta Evrope za pravnu pomoć, Sud smatra da je razumno da dosudi drugom i trećem podnosiocu predstavke zajedno, dodatni iznos od 700 EUR za postupak pred Sudom.

C. Zatezna kamata

100. Sud smatra da je prikladno da se zatezna kamata bazira na najmanje kreditne stope Evropske Centralne Banke, uz dodatak od tri procentna poena.

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. *Proglašava* jednoglasno prihvatljivom pritužbe drugog i trećeg podnosioca predstavke u odnosu na Crnu Goru, koje su razmatrane po članu 1 Protokola br. 1 i članu 6 stav 1 Konvencije;
2. *Proglašava* jednoglasno ostatak predstavke neprihvatljivim;
3. *Smatra* jednoglasno da je Crna Gora počinila kršenje člana 1 Protokola br. 1;
4. *Smatra* jednoglasno da nije neophodno zasebno ispitivati pritužbu po članu 6 stav 1 Konvencije;
5. *Smatra* sa 6 glasova za i 1 protiv

- (a) Da je Vlada Crne Gore dužna da obezbijedi, odgovarajućim sredstvima, u roku od tri mjeseca od datuma na koji ova presuda postane pravosnažna, u skladu sa članom 44 stav 2 Konvencije, izvršenje pravosnažne presude koju je donio Osnovni sud 26. januara 1994. godine;
 - (b) da Vlada Crne Gore ima platiti drugom i trećem podnosiocu predstavke zajedno u istom periodu od tri mjeseca, sljedeće iznose:
 - (i) EUR 4.500 (četiri hiljade pet stotina eura), plus svaki porez koji se na to plaća, na ime pretrpljene nematerijalne štete, i
 - (ii) EUR 700 (sedam stotina eura), plus svaki porez koji se na to plaća, drugom i trećem podnosiocu predstavke, na ime troškova i izdataka;
 - (c) da, ukoliko ne obavi izvršenje naloženo pod (a), Vlada Crne Gore ima da plati, u periodu od ista tri mjeseca, drugom i trećem podnosiocu predstavke zajedno, ukupan iznos od 92.000 EUR (devedeset i dvije hiljade eura), plus svaki porez koji se na to plaća (umjesto dosuđene naknade štete od 4.500 pod (b) (i) gore);
 - (d) da se od isteka navedenog vremenskog roka, pa do isplate ovih iznosa obračunava obična kamata na gore navedene iznose po stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Evropske Centralne Banke tokom zateznog perioda uz dodatak od tri procentna poena;
6. *Odbacuje* jednoglasno ostatak zahtjeva podnosilaca predstavke za pravičnim zadovoljenjem.

Sačinjeno na engleskom jeziku i objavljeno u pisanoj formi 28. aprila 2009, shodno Pravilu 77 stav 2 i 3 Poslovnika Suda.

(Sally Dollé Françoise Tulkens
Sekretar Odjeljenja